

İSTANBUL
GELİŞİM
ÜNİVERSİTESİ

ATATÜRK İLKELERİ VE İNKILAP TARİHİ II

TÜRK İNKILÂBİ:
HUKUK ALANINDA YAPILAN İNKILÂPLAR

HAFTA 3

Doç. Dr. Ercan KARAKOÇ

ADALETİN SEMBOLÜ VE ANLAMI

Adaletin sembolü olarak adalet ve düzen tanrıçası Themis kullanılmaktadır.

Themis'in "Kadın" ve "Bakire" olması bağımsızlığını sembolize eder.

Gözlerinin bağlı olması davanın tarafları davacı ve davalıya karşı tarafsızlığını sembolize eder.

Themis'in elindeki "Terazi" adaleti ve hakların dengeli şekilde dağıtılmasını sembolize eder.

Themis'in elindeki "Kılıç" adaletin verdiği hükümlerin yerine getirilmesini, aksi halde kılıç zoruyla adaletin tecellisinin sağlanacağını (icra edileceğini) anlatır.

HUKUK ALANINDA YAPILAN İNKILAPLAR

Osmanlı Devleti hukuku:

1. **Örfi** (gelenek ve göreneklere dayalı)
2. **Şer'i** (dine dayalı)
3. Fethedilen yerlerdeki halkın **yerel kuralları**
4. Tanzimat yenilikleri ile birlikte karma mahkemeler, konsolosluk mahkemeleri, batı tarzı mahkemeler gibi birden fazla kurum açılmış
5. II. Meşrutiyet devrinde Ahmet Cevdet Paşa'nın hazırladığı **MECELLE** denen İslam hukukuna dayanan Medeni kanun bulunurdu.

Ahmed Cevdet Paşa

TÜRK MEDENİ KANUNU'NUN KABULÜ VE KARAKTERİ (17 ŞUBAT 1926)

- Türk Medeni Kanunu, Atatürk devrimlerinin temeli, dinsel hukuk düzeninden laik hukuk düzenine geçişin belgesi, bir hukuk ve uygarlık anıtı olarak kabul edilmektedir.
- Türk Medeni Kanunu, kısaca Medeni Kanun'un geçmişi 1923 yılına dayanmaktadır.
- Atatürk, 1923 yılında Bursa'da halka yaptığı bir konuşmada şöyle diyordu: “Yeni Türkiye, ne zamana ne de ihtiyaca uymayan mecellenin hükümlerine bağlı kalmaz. En uygar uluslar derecesinde hukuk kurallarımızı da iyileştireceğiz. Yüz sene, beş yüz sene, bin sene evvel yaşayan bir toplum için yapılan yasalarla bugünkü toplumu yönetmeye kalkışmak gaflettir, cehalettir.”

- Cumhuriyet'in kuruluşu ile yeni bir devlet yapısı oluşturulurken var olan hukuk düzeninin iyileştirilmesi, çağdaşlaştırılması amaçlanmıştır. 1923'te Adalet Bakanlığı bünyesinde, başta Mecelle olmak üzere temel bazı yasaları yeniden düzenlemek üzere iki komisyon oluşturuldu.
- Adalet Bakanlığı bünyesinde oluşturulan bu komisyonların çalışma yöntemlerini belirleyen yönetmelikte, komisyonların yeni düzenlemeler için önce fıkıh hükümlerine dayanacakları, onun yeterli olmadığı konularda başka ulusların kabul ettiği çözümlerden yararlanmaları öngörülüyordu. Komisyon üyelerinin şeriat kurallarından ayrılmaz gözükmeleri, bu arada yeni düzenlemelerde batı hukukunun örnek alınmasına ilişkin görüşlerin yoğunlaşması sonucu, bu komisyonlar dağıtıldı.

- 19 Mayıs 1924'te yeniden oluşturulan komisyonların çalışmalarına ilişkin yönetmelikte, bu kez, gerekirse “batı milletlerinin kanun ve eserlerinden icap eden esasların alınması” ibaresi yer aldı.
- Ancak bu komisyonların hazırladığı yasalar da, yetersiz ve çağdaş olmaktan uzak bulundu; bunlarla ülkenin ihtiyaçlarını karşılayacak düzeyde bir hukuk sisteminin yaratılamayacağı anlaşıldı. Adalet Bakanı Mahmut Esat Bozkurt, batıdaki örneklerinden yararlanarak hukuk sisteminin yenilenmesi kararını, “Türk ihtilalinin kararı, batı uygarlığını kayıtsız şartsız kendisine mal etmek, benimsemektir. Bu karar, o kadar kesin bir azme dayanmaktadır ki, önüne çıkacaklar, demirle, ateşle yok edilmeye mahkumdurlar. Bu prensip bakımından yasalarımızı olduğu gibi batıdan almak zorundayız” sözleriyle açıkladı.

- Batılı ülkelerin medeni kanunları incelendikten sonra Medeni Kanun'un hazırlanmasında, İsviçre Medeni Kanunu esas alındı.
- 1912'de yürürlüğe giren İsviçre Medeni Kanunu, dilinin basitliği, kadın-erkek eşitliğine dayalı bir aile düzeni içermesi ve hâkime takdir yetkisi vermesi nedeniyle benimsendi.
- Avrupa'daki en eski yurttaşlık yasalarından Fransız Medeni Yasası, eskimiş kabul edildi, Avusturya Medeni Yasası, Habsburg Hanedanı'nın "mutlakiyetçi" anlayışını yansıtır nitelikte bulundu. Alman Medeni Yasası ise, çok teknik bir metin olarak görüldü.

- Türk Medeni Kanunu tasarısının hazırlanması için hukukçu milletvekillerinden, öğretim üyeleri, yargıç ve avukatlardan oluşan 26 kişilik bir komisyon kuruldu.
- Bu komisyon, İsviçre Medeni Kanunu'nu Türkçeye çevirdi ve yeni bir metin oluşturdu.
- Komisyonun hazırladığı taslak, 20 Aralık 1925'te Bakanlar Kurulu'nda (3. İnönü Hükümeti) görüşülerek kabul edildi.

Medeni Kanun'u hazırlayan komisyon üyeleri...

- Tasarının genel gerekçesi, Adalet Bakanı Mahmut Esat Bozkurt tarafından kaleme alındı. Bozkurt, gerekçede, “Türkiye halkı, adaletin uygulanmasında kuralızsızlık ve sürekli kargaşa karşısındadır. Halkın kaderi belli ve yerleşmiş bir adalet esasına değil, rastlantı ve talihe bağlı, birbiriyle çelişkili ortaçağ dinsel hukukun kurallarına bağlı bulunmaktadır. Cumhuriyet, Türk adaletinin bu karışıklıktan, yokluktan ve pek ilkel durumdan kurtarılmasını devrimin ve yüzyılımız uygarlığının gereklerine uyan yeni bir Türk Medenî Kanunu’nun hızla vücuda getirilmesini ve uygulamaya konulmasını zorunlu kılmıştır” dedi.
- Tasarı, Meclis Adalet Komisyonu’nda hiçbir değişikliğe uğramadan kabul edildi.

- Komisyon raporunda, İsviçre Medeni Yasası'nın uygar ülkelerin en başarılı yasalarından biri olduğu, içerdiği hükümlerin toplumsal ve ekonomik yaşam bakımından çağın gereksinimlerini karşılayacak nitelikte olduğu belirtildi.
- Genel Kurul görüşmelerinde tasarının madde madde ele alınması önerildi. Ancak Adalet Bakanı Bozkurt, yasanın bir bütün olduğunu, bu nedenle tümüyle görüşülmesi gerektiğini belirterek, bu öneriye karşı çıktı. Tasarı, kısa bir görüşmeden sonra, 17 Şubat 1926'da kabul edildi. 4 Nisan 1926 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanan yasa, 6 ay sonra, 4 Ekim 1926'da yürürlüğe girdi.

- Bu yasayı, devamı niteliğinde görülen Borçlar Yasası izledi. Aynı komisyon, İsviçre Borçlar Yasası'nı Türkçeye çevirdi ve tasarı haline getirdi. 22 Nisan 1926'da kabul edilerek 8 Mayıs 1926 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanan yasa, Medeni Kanun ile aynı tarihte yürürlüğe girdi.
- “Medeni” ve “Borçlar” yasalarının yürürlüğe konulması, Avrupa'da büyük yankı uyandırdı. Cumhuriyetin ilk yıllarında, Lozan Antlaşması çerçevesinde Türkiye'de danışman olarak bulunan hukukçu Sauser Hall, “Türkiye'de Avrupa Hukukunun Benimsenmesi” adlı yapıtında, “İslam devletlerinin en güçlüsü, bin yıllık geçmişe varan töreleri, altı aylık bir sürede yürürlükten kaldırıyor. Tarih, hiçbir ülkede bu kadar köklü ve ani değişikliği örnek gösteremez. Bir ülkede ve bir toplum üzerinde yapılmış bundan daha cesur bir deneyim yoktur” değerlendirmesinde bulunmuştu.

Hukuk Alanında Yapılan İnkılaplar

Anayasa: Bir devletin rejimini, işleyişini, kişi hak ve hürriyetlerini ortaya koyan temel kanundur. Anayasalarımız sırasıyla: 1921,1924, 1961, 1982	
TEŞKİLAT-I ESASİYE KANUNU (20 OCAK 1921)	1924 ANAYASASI (20 NİSAN 1924)
<ul style="list-style-type: none">➢ İnönü Zaferi'nden sonra hazırlanarak yürürlüğe konmuştur.➢ Savaşın zor şartları altında hazırlanmış olmasından dolayı olağanüstü özellikler taşıyan bir anayasadır.➢ Başlıca maddeleri şu şekilde sıralanabilir;✓ Egemenlik, kayıtsız şartsız milletindir. Yani bütün güçlerin kaynağı millettir (TBMM'dir.).✓ Yasama, yürütme, yargı yetkileri TBMM'ye aittir. Güçler birliği ilkesi esas alınmıştır.✓ Meclis başkanı aynı zamanda hükümetin de başkanıdır (Meclis Hükümeti Sistemi).❖ Tek meclis ve meclisin üstünlüğü ilkelere kabul edilmiştir. Laik bir anayasa özelliği taşımaz.❖ Cumhuriyetin ilanından sonra 1921 Anayasası yetersiz kalmış, bu nedenle 1924 Anayasası'nın hazırlanması zorunlu hale gelmiştir.	<ul style="list-style-type: none">• Türkiye Devleti bir Cumhuriyettir (ilk kez).• Devletin dini İslam, dili Türkçe, başkenti Ankara'dır.• Bütün güçlerin kaynağı millettir, egemenlik halkla millete aittir.• 1924 Anayasası'nda da ulusal egemenlik, güçler birliği, tek meclis ve meclisin üstünlüğü ilkeleri 1921 Anayasası'nda olduğu gibi devam etmiş hatta daha da geliştirilmiştir (Kabine Sistemi'ne geçilmiştir).✓ 1928'de Anayasa'dan "Devletin dini İslam'dır" ibaresi çıkarılmıştır. Böylece laiklik ilkesi benimsenmiştir✓ 1924 Anayasası en uzun süre yürürlükte kalan anayasadır.✓ 1924 Anayasası, en fazla değişikliğe uğrayan anayasadır.
1921, 1924, 1961 ve 1982 Anayasalarının Ortak Özellikleri <ul style="list-style-type: none">o Egemenlik kayıtsız şartsız milletindir.o Bütün güçlerin kaynağı millettir.o Cumhuriyet rejiminin ve temel niteliklerinin değiştirilemez olmasıdır.	<ul style="list-style-type: none">❖ Patrikhane'nin evlendirme, boşanma gibi bir takım dünyevi yetkileri de elinden alınmıştır. Sadece bir dini kurum olarak kalması sağlanmıştır (Aznınlıkların haklarını koruma yetkileri sona erdi).❖ Türk Medeni Kanunu, akla dayanan hukuk kurallarını getirmekte laiklik kadınları erkeklerle eşit duruma getirmesi yönüyle halkçılık; eski kurumların yıkılması yönüyle de inkılapçılık ilkesiyle yakından ilişkilidir.
	MEDENİ KANUNUN KABULÜ (17 ŞUBAT 1926)
	Hukuk İnkılabı Yapılmasının Nedenleri <ul style="list-style-type: none">✓ Osmanlı Devleti'nde hukuk birliğinin olmaması✓ Osmanlı hukuk sisteminin din esaslarına göre düzenlenmiş olması ve laik yönetim anlayışıyla bağdaşmaması✓ Kadın - erkek eşitliğinin tam olarak sağlanmak istenmesi✓ Milli birlik ve bütünlüğü hızlandırma düşüncesi➢ Yenilikler yapılırken kanunların Batı'dan alınmasının nedenleri; savaşın yeni çıkmış toplumda bu kanunları hazırlayabilecek yeterli kadronun olmayışı ve hukuk kurallarının hazırlanmasının uzun zaman almasıdır.➢ 17 Şubat 1926'da, İsviçre Medeni Kanunu örnek alınarak Türk Medeni Kanunu kabul edildi.➢ İsviçre Medeni Kanunu'nun örnek alınmasının nedenleri; Bu alandaki en son kanun olması, sade olması, sorunlara pratik yollardan çözüm getirmesi, kadın ve erkek eşitliğine önem vermesi, laik ve demokratik olmasıdır➢ Osmanlı Devleti'nde bu alanda hazırlanan Mecelle dini kurallara göre hazırlanmış. Çağın koşullarına ve toplumun ihtiyaçlarına cevap vermekten uzaktı. Medeni Kanun ile;<ul style="list-style-type: none">• Tek eşli evlilik ve resmi nikâh zorunluluğu getirildi.• Kadına da boşanma hakkı tanındı.• Kadınlara mirasta eşitlik ve mahkemede şahitlik hakları tanındı.• Kadınlara istediği mesleği seçme ve çalışma hakları sağlandı.• Ayrıca hukuk birliği sağlanmıştır.❖ Bu haklarla Türk kadını ekonomik ve sosyal haklar yönünden toplum içerisinde layık olduğu yeri almıştır.❖ Medeni Kanun'un kabulü ile ümmet toplumu anlayışından ulus toplumu anlayışına geçilmiştir.

HUKUK ALANINDA YAPILAN İNKILÂPLAR

- 1921, 1924 Anayasalarının kabul edilmesi
- 1928 yılında, Anayasadan "Devletin dini İslam'dır." maddesinin çıkartılması
- Medeni Kanunun kabul edilmesi (27 Şubat 1926)
- Ceza Kanunu (1926)
- Borçlar Kanunu (1926)
- Ticaret Kanunu (1928)
- İcra ve İflas Kanunu (1932)